

คอลัมน์ "จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันศุกร์ที่ 15 พฤษภาคม 2535

บิกสุของผม

รังสรรค์ ทัศนะพรพันธุ์

นับเป็นเวลาเกือบ 27 ปีแล้วที่ผมรู้จักบิกสุ แม้จนบัดนี้ ผมยังรู้สึกอยู่เสมอถึงเกียรติที่ได้รับจากการที่ได้รู้จักท่านผู้นี้ ช่วงเวลา 27 ปีที่ผ่านมาเป็นช่วงที่ผมมีกำไรแห่งชีวิต

ทำไมผมจึงได้กำไรแห่งชีวิต? ก็เพราะบิกสุเป็นคนมีคุณธรรม คุณธรรมของบิกสุอยู่ที่การเคารพศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น บิกสุไม่เคยเห็นผู้อื่นต่ำต้อยกว่าตน และไม่เคยเห็นว่า เซลส์แมนมีความเป็นมนุษย์น้อยกว่านายพล ด้วยเหตุดังนั้น บิกสุจึงเห็นอกเห็นใจกลุ่มชนผู้เสียเปรียบในสังคม และเรียกร้องให้รัฐช่วยเหลือเกื้อกูลกลุ่มชนเหล่านี้ บิกสุมักจะภาวนาและแผ่เมตตาแก่ประชาชนผู้ด้อยากทิวโหย และร่ำร้องไต่หาความเป็นธรรมในสังคม

การเคารพศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นจะบังเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อมนุษย์สามารถสลัดหลุดจากบ่วงแห่งอวิชชาและมิชฌาปฏิฐิที่ร้อยรัดออกไปได้ เงื่อนไขสำคัญในการนี้ก็คือมนุษย์จักต้องมีสิทธิเสรีภาพ ตลอดช่วงแห่งชีวิต บิกสุได้ต่อสู้เพื่อสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนมาอย่างต่อเนื่อง แม้บิกสุจะไม่เคยลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่บิกสุต่อสู้เพื่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากกว่า ส.ส. เกือบทั้งสภา กระนั้นก็ตาม บิกสุไม่เคยประณามนักการเมืองว่าเป็นผู้มีอาชีพต่ำช้า บิกสุวิพากษ์วิจารณ์และโจมตีรัฐบาลเผด็จการด้วยถ้อยคำอันเผ็ดร้อน ไม่เพียงแต่ทหารเผด็จการเท่านั้น แม้แต่พลเรือนเผด็จการดังเช่นรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร และรัฐบาลนายธานินทร์ ปันยารชุน บิกสุก็ไม่ละเว้น

บิกสุไม่เคยยึดถืออำนาจเป็นธรรม หากแต่ยึดหลัก "ธรรมคืออำนาจ" บิกสุที่ผมรู้จักไม่เคยใช้อำนาจข่มขู่ผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีความคิดเห็นและอุดมการณ์แตกต่างจากตน ผมเคยได้เถียงกับบิกสุหลายครั้งหลายครา ทั้งๆที่ผมอ่อนด้อยกว่า ทั้งในด้านวัยวุฒิ คุณวุฒิ และวุฒิภาวะ แต่บิกสุก็ปล่อยให้ผมปะทะคารมโดยมิเคยเอื้อนเอ่ยว่าจะเตะปากผมดุจดั่งประพุดติกรรมของนายพลเมื่อเผชิญกับการใต้กรรมของจ่านายสิบ หลายครั้งที่บิกสุเถียงสู้ผมมิได้ บิกสุก็ไม่เคยกล่าวหาว่าผมเป็นคอมมิวนิสต์ หรือมีความมักใหญ่ใฝ่สูงในการสถาปนาลัทธิศาสนาใหม่

เหตุที่บิกสุไม่นิยมใช้อำนาจบาตรใหญ่ ก็เพราะบิกสุไม่เคยมีอำนาจ เมื่อไม่มีอำนาจก็ย่อมไม่สามารถใช้อำนาจได้เป็นธรรมดา ข้อสำคัญก็คือ บิกสุไม่เคยแสวงหาอำนาจ และ

ไม่ช่องเสฟเสวนากับผู้มีอำนาจ เมื่อการต่อสู้สงครามทางความคิดอัปจนด้วยเหตุผล บิ๊กสุก็ไม่เคยหยิบยกเรื่องการทำรัฐประหารมาข่มขู่เพื่อปิดปากคู่ต่อสู้ ดุจดั่งที่บิ๊กๆทั้งหลายนิยมทำกัน เพราะถึงบิ๊กสุจะขู่ทำรัฐประหาร ก็คงจะไม่มีใครเชื่อ ใครๆก็รู้ว่าบิ๊กสุไร้อำนาจ ในทัศนะของบิ๊กสุ อำนาจเป็นบ่อเกิดแห่งความฉ้อฉล ยังมีอำนาจเบ็ดเสร็จและเด็ดขาดมากเพียงใด ความฉ้อฉลก็ยังมีมากเพียงนั้น บิ๊กสุมักจะหยิบยกกรณีศึกษาในประวัติศาสตร์การเมืองไทยมาเป็นนิทศน์อุทาหรณ์เพื่อชี้ให้เห็นว่า บรรดาบิ๊กๆที่ใช้กำลังทหารยึดอำนาจล้วนแล้วแต่มีพฤติกรรมการฉ้อราษฎร์บังหลวง และจบชีวิตทางการเมืองด้วยการถูกรัฐประหาร หรือไม่ก็ถูกประชาชนขับไล่

บิ๊กสุยังเกี่ยวนักวิชาการชายตัวพอกับบังเอิญเจ็ดจกักร และเป็นทีที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า บิ๊กสุไม่ช่องเสฟเสวนากับนักวิชาการชายตัว นักวิชาการที่แวดล้อมบิ๊กสุล้วนแล้วแต่เป็นผู้มีคุณธรรมทั้งสิ้น ดังนั้น บิ๊กสุจึงหมดโอกาสที่จะเป็นโรคเอดส์ที่แพร่ระบาดจากนักวิชาการชายตัวเหล่านั้น ยิ่งนักวิชาการชายตัวที่เป็น 'ชายหลายโบสถ์' ด้วยแล้ว บิ๊กสุต้องแผ่เมตตาหลังอาหารทุกวัน บางวันบิ๊กสุรับประทานอาหารเพียงมือเดียว บิ๊กสุจะมีโอกาสแผ่เมตตาเพียงครั้งเดียว เมื่อรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุนมีนโยบายจดทะเบียนโสเภณี บิ๊กสุไม่รือที่จะเสนอให้รัฐบาลนายอานันท์ที่ทะเบียนนักวิชาการชายตัวด้วย บังเอิญรัฐบาลชุดนั้นเป็นรัฐบาล 'หอยนอกเปลือก' จึงไม่ยอมทำตามความเห็นของบิ๊กสุ

บิ๊กสุเชื่อมั่นศรัทธาในหลักการอหิงสา ถึงจะไม่มีประชาชนเรือนแสนมาเดินขบวนขับไล่ บิ๊กสุก็มีศรัทธาในหลักการอหิงสาอย่างแน่นแฟ้น บางทีบิ๊กสุอาจจะยึดถือหลักการนี้มาก่อนผมเกิดเสียด้วยซ้ำ บิ๊กสุไม่เพียงแต่จะมีศรัทธาอันหยั่งรากลึกเท่านั้น หากทว่ายังเผยแผ่เรื่องนี้อย่างต่อเนื่องยาวนาน ในระหว่างปี 2516-2519 เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยมีอิทธิพลในขบวนการประชาชน บิ๊กสุถูกกล่าวหาว่ามีสายสัมพันธ์กับซีไอเอ ด้วยข้ออ้างที่ว่า สันติวิธีและอหิงสธรรมเป็นลัทธิยอมจำนน มีแต่ซีไอเอเท่านั้นที่ชี้นำลัทธิยอมจำนน อำนาจรัฐมิอาจได้มาด้วยลัทธิยอมจำนน หากแต่ได้มาจากปากกระบอกปืน เพื่อนร่วมงานของผมที่สำนักทำพระจันทร์กระซิบบอกผมว่า ประโยคข้างต้นที่ผมเขียนนี้มาจากลัทธิเหมาเจ๋อตง ผมรู้สึกตกใจไม่น้อย เพราะมีแต่ขุนพลเมืองไทยที่นำลัทธิเหมามาใช้ในทางปฏิบัติด้วยการยึดอำนาจรัฐโดยอาศัยปากกระบอกปืนครั้งแล้วครั้งเล่า

เรื่องที่ทำให้ผมมีความสับสนทางความคิดก็คือ ในด้านหนึ่ง บิ๊กสุไม่เคยเหยียดหยามผู้ที่ประท้วงด้วยการอดอาหาร เพราะบิ๊กสุมีความเคารพในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น คำถามที่ว่า เมื่อไรมันจะตาย หรือทำไมอดข้าวมา 5 วันแล้ว จึงยังไม่ตาย บิ๊กสุไม่เคยเอื้อนเอ่ย ถึงบิ๊กสุจะไม่เคยอดข้าวประท้วง แต่บิ๊กสุเชื่อว่า คนอื่นมีศักยภาพที่จะอดข้าวประท้วงได้ เวไนยสัตว์จักต้องมีความเชื่อว่า มีผู้คนอีกมากหลายนักที่มีความดีมากกว่าตัวเอง และมีผู้คนอีกมากหลายนักที่สามารถทำในสิ่งที่ตนเองทำไม่ได้

บิกสูมีความรู้เกี่ยวกับอารยธรรมตะวันตกและตะวันออกอย่างลึกซึ้ง หากคนเทียบเทียบไม่ได้ยาก ยิ่งความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทยด้วยแล้ว ต้องนับบิกสูเป็นหนึ่งในตองอู แม้บิกสูจะยังไม่เคยไปเมืองตองอูก็ตาม บิกสูมีความเห็นว่า มนุษย์จักต้องไม่ลืมรากเหง้า รากเหง้าในที่นี้มีได้หมายเฉพาะแต่ว่า จิวจักต้องไม่ลืมถิ่นที่นั่น หากยังหมายรวมไปถึงพื้นฐานทางศาสนาและวัฒนธรรมอีกด้วย กตัญญูทเวทิดุณจึงเป็นคุณธรรมที่บิกสูถือนักถือนามมนุษย์แตกต่างจากสัตว์เดรัจฉานตรงที่รู้จักแยกแยะความดีออกจากความชั่ว ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นมนุษย์จักต้องไม่ทำร้ายผู้มีพระคุณทั้งโดยกาย วาจา ใจ และจักต้องตอบแทนผู้มีพระคุณตามควรแก่กาลและเทศะ ด้วยความเชื่อว่า มนุษย์มีรากเหง้า บิกสูจึงเรียกร้องให้อนุชนสนใจความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ รวมตลอดพื้นฐานทางศาสนาและวัฒนธรรม อาจไม่ผิดนักที่กล่าวว่า บิกสูเรียกร้องให้ปวงชนชาวไทยคืนสู่รากเหง้า บิกสูยกย่องภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างมากสังคมนับที่ที่อยู่รอดจากวิกฤติการณ์ทั้งปวงได้จนถึงทุกวันนี้ก็ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นสำคัญ ปราชญ์มิได้มีเฉพาะในเมืองหลวงเท่านั้น หากแต่ยังมีปราชญ์ชาวบ้านในชนบทอีกด้วย

ด้วยความเชื่อในภูมิธรรมปัญญาท้องถิ่น และด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของชาวบ้าน บิกสูจึงเคารพความคิดและเหตุผลของชาวบ้าน และส่งเสริมให้ชาวบ้านแก้ปัญหาของตนเอง โครงการที่สั่งการจากเบื้องบนโดยปราศจากการศึกษาจากเหง้าของสังคมชนบท ล้วนแล้วแต่สร้างปัญหาซ้ำเติมสังคมชนบททั้งสิ้น นับเป็นกรรมของสังคมไทยที่มีแต่ผู้นำที่อุดมด้วยอวิชาและความเห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนบุคคลและพวกพ้องเป็นที่ตั้ง โครงการดังเช่นคจก. จึงตันทุ้งต่อไป การสร้างเขื่อนเพื่อประโยชน์ของกลุ่มคนที่ได้เปรียบในสังคมจะยังมีต่อไปไม่ว่าจะสูญเสียต้นทุนทางสังคมมากน้อยเพียงใด ด้วยเหตุฉะนี้ บิกสูจึงยังมึงานต้องทำต่อไปอีกมาก และเราจะยังคงได้ยินเสียงเรียกร้องให้นุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติจากบิกสูไปอีกนานแสนนาน

ด้วยเหตุที่บิกสูเห็นความสำคัญของสภาพนิเวศ บิกสูจึงไม่เคยรับเป็นประธานบริษัทสนามกอล์ฟ ผู้ประกอบธุรกิจสนามกอล์ฟล้วนต้องการการสนับสนุนจากผู้มีอำนาจในการบุกเบิกป่าสงวนและสาธารณสมบัติ ในขณะที่ราษฎรจำนวนมากไร้ที่ทำกิน แต่กลับมีผู้นำที่ดินอันจำกัดไปบำรุงบำเรอกลุ่มชนที่ได้เปรียบในสังคมและชาวต่างชาติ บรรดาผู้ที่สนับสนุนการสร้างสนามกอล์ฟ หากไม่เป็นชาติสตร์ ก็คงต้องมีจิตใจอันโหดเหี้ยม ไม่ต้องสงสัยเลยว่าบิกสูจะไม่ประณามธุรกิจประเภทนี้ บิกสูไม่เพียงแต่มิได้เป็นประธานบริษัทสนามกอล์ฟเท่านั้น หากบิกสูยังไม่ยอมรับเป็นประธานหรือกรรมการธุรกิจอื่นๆด้วย เพราะบิกสูเกรงว่าจะมีการใช้ชื่อบิกสูไปในทางเสื่อมเสีย

บิกสูจะเคยโกหกใครคนหนึ่งคนใดหรือไม่ เป็นเรื่องที่ผมไม่ทราบ แต่ที่ผมทราบแน่ๆก็คือ บิกสูไม่เคยโกหกต่อสาธารณชน ยิ่งการโกหกเพื่อเป็นนายกรัฐมนตรีด้วยแล้ว บิกสูยิ่ง

ไม่เคยทำ เพราะบิกสุไม่แสวงหาอำนาจ คนอย่างบิกสุถึงจะโกหกจนตายก็ไม่มีวันที่จะเป็นนายก รัฐมนตรีได้ เท่าที่ผมรู้จักบิกสุยึดมั่นในความสัตย์ซื่อ ผู้คนที่บิกสุยกย่องล้วนแล้วแต่เป็นคนซื่อสัตย์ ทั้งสิ้น

บิกสุต้องทนใช้ชีวิตยากเข็ญอยู่บ้างจากการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลเผด็จการอย่าง มิรู้จักเหน็ดเหนื่อย ทั้งด้วยวาจาและข้อเขียน แต่ท้ายที่สุดจอมเผด็จการเหล่านั้นก็มีอันเป็นไป โดยที่บิกสุไม่ต้องลงดาบ หลังจากรัฐประหารเดือนพฤศจิกายน 2514 บิกสุออกไปอยู่อังกฤษเป็นการชั่วคราว ผมได้พบบิกสุในลอนดอน และเดินท่องเที่ยวสวนสาธารณะต่างๆเกือบครึ่งวัน แต่แล้วในเดือนตุลาคม 2516 รัฐบาลถนอม-ประภาสก็ถูกโค่นล้มลงด้วยพลังมหาประชาชน ผนวกกับการหนุนช่วยของกลุ่มพลเอกกฤษณ์ สีวะรา เมื่อเกิดรัฐประหารเดือนตุลาคม 2519 บิกสุไม่ได้อยู่เมืองไทย ความโหดเหี้ยมของชนชั้นปกครอง ทำให้บิกสุจำต้องอยู่นอกประเทศ และตระเวนสอนหนังสือตามมหาวิทยาลัยต่างๆ ผมมีโอกาสพบบิกสุในลอนดอนเมื่อต้นปี 2520 แต่แล้วในเดือนตุลาคม 2520 รัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียรก็ถูกโค่นล้มโดยคณะนายทหารที่จัดตั้งรัฐบาลนั้นขึ้นมาเอง

แม้แต่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งเป็นอริกับบิกสุมาเป็นเวลาช้านานก็มีอันต้องเป็นไป บิกสุเป็นปัญญาชนคนแรกๆที่ชี้ให้เห็นอันตรายของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ทั้งในด้านความคิด และพฤติกรรม ในสายตาของบิกสุ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์หาใช่ 'เสาหลัก' ของประชาธิปไตยไทยไม่ เพราะ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์มีบทบาทในการโค่นล้มนายปรีดี พนมยงค์ และเป็นพันธมิตรกับผู้ก่อการ รัฐประหารเดือนพฤศจิกายน 2490 แม้การรัฐประหารเดือนกุมภาพันธ์ 2534 ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ก็ให้การสนับสนุนอยู่กลายเป็นไป และแล้วชื่อเสียงและกิตติคุณของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ก็มีอันต้องอันตรธานไป เมื่อปรากฏตัวทางโทรทัศน์เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2535 เพียงเพื่อต้องการเกื้อหนุนฝ่ายอธรรม

สำหรับบิกสุในขณะนี้ แม้แผ่นดินจะไม่ไร้ไถ่บาปพุทรา แต่ความยิ่งใหญ่และคุณธรรมของบิกสุย่อมยังความหายนะแก่เหล่าอธรรมในบั้นปลาย การอดข้าวและการขมขื่นประท้วงรัฐบาลระหว่างวันที่ 7 เมษายนถึงวันที่ 11 พฤษภาคม 2535 ยิ่งทำให้ผมคิดถึงบิกสุ

สุรชัย จันทิมาธร และสุรพล สมบัติเจริญ อาจเป็น 'บิกสุ' ในความเห็นของนาย ยืนยง โอภากุล (แอ๊ด คาราบาว) แต่สัญลักษณ์ ศิวรักษ์ เป็นบิกสุในชีวิตของผม

มนุษย์ผู้ยิ่งใหญ่จักต้องมีคุณธรรม มีความเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น ไม่ใช่อำนาจเป็นธรรม หากแต่ต้องยึดหลัก 'ธรรมคืออำนาจ' ต้องมีความเอื้ออาทรต่อกลุ่มชนผู้เสียเปรียบในสังคม และต้องเห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่นยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตน

ผมคิดถึงบิกสุ